

**Sergej Aleksandrovič Kuznecov: *Sovremennyj tolkovyj slovar'*
ruskogo jazyka. Sankt-Peterburg: Norint, 2005. 959 str.**

Gre za enodelni rusko-ruski razlagalni slovar sodobnega ruskega jezika. Glede na format in število besed ter frazemov pomeni nadaljevanje *Razlagalnega slovarja ruskega jezika* S. I. Ožegova in N. Ju. Švedove (*Tolkovyj slovar ruskogo jazyka*, Moskva: AZ, 1995; v nadaljevanju ga navajamo s kratico *OŽ*). Novi slovar nadaljuje tradicijo ruske leksikografije, ker podaja točno in jasno obliko razlaganja, hkrati pa prikazuje večaspektno karakteristiko besede pri razlaganju, izgovoru, izvoru, sklanjanju, spreganju, uporabi ter stilni oznaki. Slovar obsega več kot 90.000 besed in frazemov. Novost v primerjavi z drugimi slovarji pa je, da vsebuje besedišče zadnjih desetih let na prelomu stoletij. Vsebuje na splošno znane besede in veliko novih terminov iz umetnosti, ekonomije, zgodovine, filozofije, medicine, sociologije in drugih vej znanosti.

Uvodu sledi poglavje *Kako je zgrajen slovar in kako ga uporabljamo*. Besedno gnezdo ima najprej naslovno besedo (kjer je potrebno, je navedena izgovorjava), slovnične značilnosti, navedke iz etimologije, funkcionalno stilne značilnosti, razlaganje s primeri, frazeme in izpeljane besede.

Besede so razvrščene po abecednem redu (črka *ě* kaže na izgovor besede in mesto naglasa, npr. *ěločka* in *zelěnyj*). V večini primerov sledi naslovni besedi z velikimi črkami besedno gnezdo, včasih je takoj za tem tiskom navedek za drugo geslo, npr. *vetrišče*, gl. *véter*. To pomeni, da se dana

beseda nahaja na koncu slovarskega gesla, h kateremu je dan navedek, v tako imenovanem gnezdu izpeljanih besed, ki imajo znak <

véter, -tra ... < *veterók* ... *vetrišče* ...
vetrovój, *vetrjanój*.

Z arabskimi številkami so razvrščeni levo od naslovne besede homonimi, npr.: 1. *kulák*, -á; m. – pest; 2. *kulák*, -á; m. bogat kmet, ki ima dninarje. Številčni indeks desno zgoraj od naslovne besede kaže homofone – besede, ki se pišejo in izgovarjajo enako, sodijo pa v različne besedne vrste; taisti indeks se ponavlja pri vseh navedbah za te besede: *rabóčij*¹, -ego; m. – delavec; *rabóčij*² (R¹) – delavski, nanašajoč se na imen. Homografi so besede, ki se razlikujejo samo glede na mesto naglasa, pomen pa je drugačen, kot npr. *muká* in *múka*.

Pravopis in izgovorjava. Zapis besed v obravnavanem slovarju se ravna po *Ruskem pravopisnem slovarju* S. G. Barhudarova (Moskva, 1999), izgovorjava in naglas pa po *Ruskem knjižnem izgovoru in naglasu* R. I. Avanesova in S. I. Ožegova (Moskva, 1960). Če zapis besede ali izgovor variirata (npr. drugo mesto naglasa), so navedene vse variante, npr. *múskulistyj* (pog.) in *muskulístyj*. Če teh navedkov ni, pomeni, da so vse variante v mejah knjižne norme, najprej je navedena bolj uporabna oblika: *kapriččio* in *kapriččo* ... V kvadratnem oklepaju je naveden izgovor *litél*.

Slovična karakteristika besede. Besede, ki sklanjamo, so podane v izhodiščni obliki (izjema so samostalniki, ki jih pogosteje uporabljamo v množini). Za besedo stoji vejica in navedek fleksije: oblike sklonov za samostalnike, glavne in ločilne števnike, končnice spolov za pridevnike in vrstilne števnike in končnice oseb za glagole: *mehánik, -a*; m; *martýška, -i*; ž; *seló, -á, sěla*; s. sp.; *kancerogény, -ov*; mn. (ed. *kancerogén, -a*; m); *dva, dvuh*; m., s. sp.; *dve, dvuh*; ž. sp.; *dvóe, dvoít; gorélyj, -aja, -oe, pjátjy, -aja, -oe; krošít', krošú, króšiš'*. Navedene so variante končnice, izmenjavanje soglasnikov, prisotnost neobstoje samoglasnikov, premik naglašene samoglasnika idr. Večina samostalnikov ima napisan rodilnik ednine, v težjih primerih je navedena paradigma sklanjatve. Navedku naglasa sledi spol (m., ž. in s.): *bok, -a (-u)*; mest. *o bóke, na bokú*; mn. *boká, -óv*; m.; *kúhnja, -i*; mn. *rod. -hon'*; ž. sp.

Pri kakovostnih pridevnikih je razen končnice spola podana še kratka oblika in včasih spregatev:

dorogój, -ája, -óe; dórog, dorogá, dórogo; doróže.

Pri glagolih (izjema so tisti, ki se kot pravilo uporabljajo samo v 3. os.) sta dani končnici 1. in 2. os. sedanjega (prihodnjega časa), v primeru, ko ju redko uporabljamo, sta podani v kotnem oklepaju / . Osebnim končnicam sledi navedba glagolskega vida (dov. – dovršni, nedov. – nedovršni): *znat', znáju, znáeš'*; nedov., *brézžit', -žit*; nedov; *obescénit, <-nju, -niš'> -nit*; dov.

Ostale glagolske oblike, a tudi deležniki in prislovni deležniki, so navedeni le v težjih

primerih: *bit', b'ju, b'eš'*; *bej; býtyj, bit, -a, -o* (zast.), *bijá – nedov; éhat', édu, édeš', <poezžaj>, (pog.) <ezžáj>; éhav, éduči – nedov.*

Etimološka navodila. V kvadratnem oklepaju je naveden izbor samo teh besed, ki še doslej niso izgubile svojega tujejezičnega pomena, npr. *kimonó*, neskl.; s. /japon. *kimono* od *ki* – nositi in *mono* – stvar/. Če je pomen besed v ruskem jeziku tak kot v izvorniku, ni prevoda.

Tip podrednih vezi besede. Sposobnost vezave besed z drugimi besedami je pokazana s pomočjo sklonskih vprašalnic, natisnjenih v ležečem tisku (*kogo-čto, kem-čem* idr.) npr.: *zapodózrit', -ju, -iš'*, dov. 1. *Kogo v čem*, 2. *čto*.

Funkcionalno-stilna karakteristika besede. Slovar ima številne opombe, nanašajoče se na besedo, napisane so v ležečem tisku, kot npr.: *kniž., pog. matem.* idr. Besede, ki nimajo podobnih opomb, so nevtralne. Vse opombe so navedene na str. 8 in 9.

Razlaga. Pomen besede navaja slovar v lakoničnem opisu njenih bistvenih lastnosti in v smiselnih povezavah z drugimi besedami. Če ima beseda več pomenov, se za vsakega daje posebna razlaga, označena z arabsko številko. Pri pomenu so dodani tudi odtenki, označeni z znakom //: *gruppa, -y*; ž. sp. 1. Nekoliko predmetov ali ljudi, živali, ki so blizu ena druge. *G. vsadnikov. //*: Podoba nekoliko figur. *Skul'pturnaja g.* Celotnost stvari, predmetov, pojavov, ki jih povezuje neka skupna lastnost.

gljadét', gljažú, gljadíš; gljádja in gljádja (ljud. pog.), gljádjuči; nedov. v., pog. = *smotrét'*.

Frazemi so podani s črnim rombkom. Opisani so v besednem gnezdu s prvo komponento – samostalnikom; če tega ni, je naveden glagol, pridevnik ali zaimek, npr. *beréč' púšče gláza *kogo-čto*. Bit' (brosat', kidať'sja) v glazá; kráeškóm (ugolkóm) gláza/gljadét', smotrét', prostým glázom; hot' glaz (glazá) výkoli/koli.

Podane so tudi stalne besedne zveze – termini, npr. *vestibuljárnjy, apparát* (anát.).

Gnezdo izpeljanih besed. Samostalniki s sufiksi subjektivne ocene: *dom ... < dómik ... domíško, domíšče, domók*. Vrstni pridevniki, ki so izpeljani od samostalnika: *hleb ... < hlebnyj*. Svojilni pridevniki: *brat < brátnin ... brátov*. Samostalniki ž. sp. s pomenom osebe, ki ima ustrezen samostalnik m. sp.: *aktër ... < akrísa ... aktërka*. Pridevniki s sufiksi subjektivne ocene: *bélyj ... < belen'kij; tolstyj ... < tolsténnyj ... tolsten'kij* idr.

Glagol. Navedeni so glagoli ned. vida hkrati s priponskimi glagoli dov. vida, kot npr. *zabrósit' ... zabrásyvat, ustávit' < ustavlját'*. Podani so tudi povratni glagoli na -sja: *zabrosit' ... < zabrasyvat'sja*. Samostalniki označujoči dejanje – pomen danega glagola: *izognút' ... < izgibánie ... izgíb*. Tukaj se tudi nahajajo deležniki, nastopajoči v pomenu pridevnika: *angažírovat' ... < angažírovannyj*.

Da bi bila podoba slovarja objektivna, je treba reči, da ne vsebuje nekaterih besed, ki jih ima *OŽ* (*avtoguževój, agitpúnkt, adžártsy, vjazál'sčik, vjazanka, vjazánka, domrist, djágil', kóžnik, lása, lásina, rabkór, vázik, hazáry, čavýča, čemeríca, čtívo, jus* idr.). Novi slovar vsebuje nekatere besede, ki so nastale v zadnjem desetletju, npr. *avtobán,*

avtoljubítel'; avtosérvis *Isè in sél* in izpeljan pridevnik *avtosérvisnyj, -aja, -oe; adát, anabólíka, anorák, antifríz, bájker, bidé* *ldél* neskl., *bónus, búlla, VDV* *lvédévél=* *vozdušno-desantnye* vojska. Omeniti je potrebno, da je veliko kratic pojasnjenih, tako da bralcu ni potrebno brskati po slovarju kratic.¹ Tako še VPK, GES, DNK, MVD, UVČ (česar ni v slovarju *OŽ*).

Slovar S. A. Kuznecova navaja več frazemov kot slovar *OŽ*. Pri glagolu *vzjat'najdemo* 40 frazemov, *OŽ* navaja le 4. Slovar S. A. Kuznecova navaja sodobne izraze, kakršna sta npr. *évro* in *žígolo*.

Zdi se, da oba slovarja napačno pojasnjujeta besedo *zalóžnik*.

Dobra stran slovarja Kuznecova je navajanje besed z različnim naglasom in z enakim zapisom, kot npr.: *zamók* in *zámok, zápah* in *zapáh, zasypát' in zasýpat'*... Navaja tudi istopomenske besede, ki imajo dva naglasi: *záseka* in *zaséka*. V besednem gnezdu *zdoróv'e* ima še navedek *zdoróv'ice*, ki ga *OŽ* nima. Kulturne rastline lan slovar *OŽ* ne navaja. Kuznecov navaja besede tujega porekla, ki se zdaj uveljavljajo v sodobnem ruskem jeziku, kot npr.: *mikrofil'm, ms'e, oberlók, pámpers, ramadán in ramazán, samizdát, snegokát, fréjlejn lel*, ker pač *baryšnja* ne ustreza novemu družbenemu redu; tujke so tudi rusificirane besede, kot npr. *hot-dok, čembúr, čетки, šou, emitter; jagdtáš* idr.

Slovar Sergeja Aleksandroviča Kuznecova je pomemben prispevek v ruski leksikografiji. Potrebuje ga vsakdo, ki se resno ukvarja z rusko besedo.

Jurij E. Rojs
Maribor

¹ D. I. Alekseev idr.: *Slovar' sokraščenijskogo russkogo jazyka*. Moskva, 1977.